

УДК 37.018

ПИТАННЯ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ КОСТЯНТИНИ МАЛИЦЬКОЇ

Бойко Андріана Тиберіївна
М.Мукачєво

У статті висвітлено і систематизовано погляди відомої педагога, дитячої письменниці на фактори і перспективи розвитку родинного виховання в Галичині у кінці XIX – на початку XX ст. Доведено, що в основі напрацювань авторки лежить прагнення теоретично осмислити підвалини сімейного виховання, його ролі у формуванні особистості. Витоки поглядів на сім'ю беруть початок з незапам'ятних часів і доходять до нас через фольклор, традиції, християнську релігію тощо.

Ключові слова: Костянтина Малицька, родинне виховання, сім'я, мати, дитина.

Останні десятиліття відзначаються посиленням інтересу науковців і практиків до родинного виховання як невід'ємної складової неперервного процесу освіти. Руйнування інституту сім'ї, спричинене виїздом батьків за кордон, надмірною зайнятістю батька чи матері, негативно позначилося на вихованні й становленні дитини.

Витоки поглядів на сім'ю беруть початок з незапам'ятних часів і доходять до нас через фольклор, традиції, християнську релігію тощо. Важливим джерелом для сучасності є погляди відомих педагогів минулого на вирішення проблем сімейного виховання; характерні особливості педагогічної думки різних історичних періодів. У контексті нашого дослідження актуальними для сучасності вважаємо погляди на родинне виховання однієї зі славної плеяди галицьких педагогів К. Малицької.

Увагу сучасних дослідників привертає її літературна й літературознавча творчість (А. Агафонова, В. Антофійчук, В. Задорожний, В. Качкан, Л. Кліщ, Л. Міщенко, Н. Романишина, М. Якубовська), сторінки біографії (М. Горда, С. Далавурак, Л. Ковалець, О. Маланчук, Д. Мельник, Л. Олексюк, Р. Пашин, М. Рибак, В. Слезінський), педагогічна спадщина (С. Івах, З. Нагачевська, Г. Панкевич, В. Полек), епістолярій (Н. Лисенко, З. Пахолок), журналістська та видавнича діяльність (М. Вальо, Г. Корнєєва, М. Кострова, В. Передирій, Т. Старченко), псевдоніми письменниці (І. Горошук, Г. Рис). Науковці відзначають розмаїтість творчої спадщини К. Малицької, наголошують на багатстві родинновиховної тематики її напрацювань.

Пріоритети сучасного суспільства свідчать про затребуваність досвіду в царині родинного виховання. Надзвичайно вагомим у цьому напрямі є період кінця XIX – першої третини XX століття в Галичині, який ознаменувався посиленням уваги до проблем виховання, включенням у його розв'язання фахівців різних наукових галузей. Часописи “Газета школьна”, “Школьна часопись”, “Наша школа”, “Шлях виховання й навчання” та ін. друкують на своїх сторінках статті з цього питання В. Ільницького, Г. Врецьони, І. Ющишина, І. Петрів та інших відомих педагогів. Примітно, що освітні й культурні діячі одноставні в тому, що найоптимальнішим і найприроднішим середовищем для виховання дитини є сім'я. “Хата мусить бути першою школою і першою церквою чоловікові, – писав ще в 1868 році П. Куліш. – Тільки тому буде праведна користь із шкільної і церковної науки, хто вийшов із хорошої хати” [3, с. 101]. Схожими є міркування педагогів і стосовно виховних методів та засобів. Примітно, що всі вони вказують на визначальну роль матері у процесі формування людини. З початком XX ст. виховні акценти все більше зміщуються у сторону плекання громадянина-патріота, в чому першочергову роль відводиться матері – наставниці, берегині, опікунці.

Тому метою нашої статті стало висвітлення поглядів на родинного виховання однієї з представників галицького вчительства кінця XIX – першої третини XX століття Костянтини

Іванівни Малицької.

Напрацювання освітанки вигідно вирізняються серед творів освітніх, громадських діячів, що розробляли питання родинного виховання. Її перу належить низка художніх, науково-популярних, публіцистичних праць із цього питання. Художниця дитячих доль, К. Малицька добре усвідомлювала вагоме значення материнського впливу для юних, ще незміцнених дитячих душ. У родинному вихованні вона вбачала джерела національної самосвідомості. І нею цінену роль у цьому процесі відіграє знову ж таки мати. Ще будучи молодою вчителькою, К. Малицька пропагувала ці ідеї безліч разів на різних зібраннях. Вона пристрасно з великим арсеналом наукової аргументації закликала працювати в ім'я прозріння рідного народу. Так, виступаючи у 1902 р. на віче в Станиславові, окреслила історію жіночого руху в усіх європейських державах і в Америці, а потім перейшла до жіночого руху в Австрії, найбільше присвятивши увагу тому рухові серед українців Галичини. Порівнюючи його з аналогічним рухом польським, К. Малицька визнала значну роботу польських жінок у цьому напрямі, і саме під впливом їхньої діяльності руські міста й села полонізуються, тому “цілею змагань нашого жіноцтва повинна бути боротьба з полонізацією, організація промислу жіночого і просвіта жінок” [8].

Педагог закликала піднести роль матері в суспільному вихованні: “Чи може хто краще і вірніше подати нам психологію розвитку дитини в її перших літах, як не інтелігентна мати, котра обсервує ту дитину в найменших проявах душі. Найінтелігентніший чоловічина-отець не зуміє сего відкрити, що лиш око і серце матері відкриє і відчуває. А подумаймо ми лиш, які цікаві документи розвиваючогося чоловіка зібрани би ми, коли б кожна мати вела обсерваційний дневник над своїми дітьми і поміщувала свої замітки в педагогічний часопис чи порушувала ці теми на сходинах в товаристві” [7, с. 38-39]. Думки стосовно вирішального впливу матері на виховання дитини педагог пропагувала на вічах, зібраннях. На її думку, в умовах відсутності власної держави значення сім'ї у вихованні ще більше посилюється, так як лише в ній можна сформувати основи християнської моралі, зберегти народні звичаї й традиції.

Саме в руки жінки, переконана К. Малицька, “судьба зложила долю поколінь, назвавши матерію людства” [1, с. 3]. У вітальному листі, якого педагог, перейшовши працювати у Львів, надіслала своїм соратникам, жінці-буковинці вона присвячує такі слова: “Любов'ю будь!.. Красою будь!.. Але як грім ударить в захист твій, в родину, як ворог запалить твій дах, збезчестить огнище святе, прадідні святощі розкине – тоді героєм будь..., закуйся в сталь, в залізу зброю і йди у бій” [Там само]. Звідси бачимо, що жінці вона відводить роль не лише берегині, охоронниці домашнього вогнища, а й наголошує на її високій героїчній місії – відстояти, зберегти, захистити сім'ю. Роль матері вона виводить за рамки родини, адже від материнського виховання залежить доля всього народу. Тому українські матері повинні бути свідомими своєї високої місії, адже могутньою є сила народів, у яких в родині поряд із загальнолюдськими плекають ідеали народні [7].

К. Малицька вважала сім'ю, родину тим місцем, у якому формується особистість, закладаються засади добра, людяності, патріотизму, національної свідомості. Письменниця звертає увагу читача на те, яку велику роль у формуванні національної самосвідомості дитини відіграє мати в польській родині. Вона закликає піднести роль і значення жінки в суспільстві, бо українські матері “рівночасно стоять на сторожі народності руської у самого таки єї коріння, спиняючи полонізаційний вплив польських матечок, який польські піонерки ширять скрізь по на-

ших селех і містак” [7, с. 11].

Виступаючи перед поважними зібраннями, К. Малицька намагалася дотично до тем виступу окреслити й питання родинного виховання. Надзвичайно багато зусиль доклала до організації та проведення свята Матері, яке традиційно щорічно відзначали галичани. Так, у 1930 р., коли країни вдруге вшанували жінку-матір, К. Малицька на сторінках часопису “Нова Хата” публікує публіцистичну статтю “У свято матері”, в якій коротко окреслює значення матері в різні історичні часи у різних народів, наголошує на великій ролі жінки у всіх галузях суспільного життя, особливо у складні повоєнні роки. Матір і дитину вважає визначальними чинниками побудови майбуття. Тому не випадково, зауважує педагог, “сьогодні душа дитини з усім її багатством стала предметом студій не лише матерей, а й учених. Педагогіка, медицина, психологія, філантропія подали собі руки, щоби – пізнавши тіло й душу дитини, розвинути їх для власного її добра й для добра загалу” [6, с. 1]. Наводить низку прикладів з історії, що доводять вагомий вплив матерів на формування характеру своїх дітей.

К. Малицька завдання родинного виховання розглядає в тісному зв'язку зі змінними законами суспільного розвитку і наголошує, що саме родинне виховання готує творців майбутнього життя: “Сьогодні мати й дитина мають сповнити нове завдання; відродити людство до нового життя – до вищого й могутнішого, – мати в теперішності через дитину, а дитина в майбутньому”. А для цього, переконана вчителька, слід “1) виховати матерей, свідомих своїх обов'язків; 2) створити матері всі умовини до сповнення тих обов'язків; 3) дитині дати свободу розвитку”. Розвиваючи окреслене перше завдання, зауважує: для виховання матерів недостатньо лише інстинкту, потрібні ще й знання з гігієни, фізіології, педагогіки й психології, тому виховання дівчат – майбутніх матерів – має бути фаховим, професійним, отже, гострою є потреба організації шкіл чи курсів для майбутніх матерів.

К. Малицька піднімає і таке болюче для того часу, та й для сьогодення, питання, як емансипація жінки. Нова доба, пише вчителька, нові життєві обставини щораз більше відривають жінку від дому, зменшують її вплив на формування дитячої душі. Але вплив матері є вирішальним для формування особистості дитини, його не можна замінити нічим, тому “нова доба, доба будучих матерей, мусить їх привернути додому... Нова доба мусить привернути дітям матері, бо тільки вони, вони одні, переказуючи дітям нові думки, нові почування, зможуть перестроїти й цілу суспільність до кращого нового життя” [6, с. 2].

Саме сім'я, за переконанням К. Малицької, є тим місцем, де виховують патріотів. А справжній патріотизм – це робота не лише над собою, а й допомогою іншим. Тому Ромко, 10-річний хлопець, просить батька дозволити запросити на канікули свого друга Івася. Батько погоджується і пропонує 17-річному племіннику Юркові позайматися з обома хлопцями з метою підготовки до вступу в гімназію. Юрко на це щиро погоджується: “Я дуже радо возьмусь за се, щоби придбати Руси одного розумного робітника. Нам треба їх багато, і Ромко добре робить, що не по звалає Русини-товаришеви пропадати поміж чужими, а горне его до своїх” [2, с. 211].

К. Малицька зображає своїх персонажів на соціальному тлі тогочасної епохи. Вона змальовує і дітей бідняків, і дітей багатих, але всіх їх об'єднує у прагненні до ідеалу добра і краси. І у своїх художніх, і в публіцистичних творах письменниця доводить, що дітям більше, ніж матеріальні статки, потрібні розуміння, співчуття, увага, ласка, добро. Ніщо так сильно не впливає на виховання, як сім'я, родина. Саме в родині, переконана педагог, у дітей закладаються основи чеснот, високі моральні якості. Для дитини мама, тато є найпершими після Бога, найдорожчими у світі людьми. Діти ідеалізують своїх батьків, наділяють їх найкращими якостями і свято вірять, що саме їхні батьки – найкращі. Тому втрата ілюзій, крах ідеалу батьків рівносильний для дитини втраті цілого світу. Найстрашніше й

найгірше лихо для дитини – це втрата ідеалу родини. Від цього однаково страждають і бідні, й заможні діти: гине їхній мікросвіт, знецінюються виплекані чесноти.

Цей аспект є особливо актуальним для сучасності. Родина, наголошують психологи, повинна бути своєрідним “психологічним сховищем”, у якому можна знайти прихисток від будь-яких несприятливих ситуацій. Збільшення кількості сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах, боляче вдаряє по душі навіть і дорослих людей, а по дитячій особливо. Зростання злочинності серед неповнолітніх, збільшення кількості “дітей вулиці” соціологи, педагоги пов'язують у першу чергу з втраченою родиною своїх виховних функцій. Тому новели К. Малицької сьогодні потрібні в першу чергу дорослим, аби заставити їх замислитися над трагедією дитячої душі, зрозуміти, що нічим неможливо замінити виховний вплив батька-матері, їхню любов, опіку, турботу. Соціальна несправедливість, кривда є важким випробуванням для дитячої душі, тому підтримка батьків, учителів є потрібною й необхідною для незміцнілої дитячої душі. Так, хлопчик Гуго із заможної сім'ї переживає справжню трагедію – його батька звинуватили у крадіжці. Для хлопчини враз зруйнувався його звичний світ. К. Малицька описує невимовні душевні страждання дитини з донедавна благополучної сім'ї, батька якої товариші відкрито називають злодієм (новела “Син дефранданта”).

У новелі “Мужича дитина” страждання головної героїні на перший погляд не такі вже й вагомі: у дівчинки брудне недоглянуте волосся, яке вона будь-що намагається привести в порядок, аби заслужити похвалу вчительки. Однак страждання дівчинки набагато глибші, ніж може видатися з першого погляду. Розкуйовджене волосся, заляканий вигляд не дозволяють дитині бути такою, якою вона хотіла б – акуратною, впевненою в собі, кращою, ніж є насправді. Для кожної людини притаманне прагнення до краси, досконалості. Маленька героїня К. Малицької докладає титанічні зусилля, щоб змінитися в кращу сторону і заслужити похвалу вчительки, і, коли їй це не вдається, переживає глибокі душевні страждання. Педагог за покликанням, тонкий знавець дитячої душі, К. Малицька доводить, що дитина однаково глибоко страждає чи то від безсилля привести в порядок неслухняне волосся, чи від усвідомлення власної провини у тому, що в громади можуть забрати пасовиська (новела “Порохівня”).

Глибокий психологічний шок переживає і головний герой новели “Гріх” – випадково він бачить, як його мати, непорочна, найкраща, найдорожча людина, обнімається з чужим чоловіком. Родинне вогнище зруйновано, хлопець почуває себе нещасним, обдуреним найріднішою людиною, що лише посилює страждання. Адже діти свято переконані, що “вірність має душу неподільчиву” (Л. Костенко), тому, хоча тріада батько – мати – син зовні збережена, для Стефка мати в обіймах коханця – це крах усього його мікросвіту. Біль і розпука поселяються в дитячому серці, гіркота, почуття страшенної безвиході, величезної драми важким тягарем навалюються на нього. Троянди й лілії, які хлопець ніс у дарунок мамі, падають “на землю у порох” – так символічно зображає К. Малицька втрату дитиною найвищого ідеалу. Однак педагог далека від ідеалізації сімейної атмосфери, про що свідчать оповідання “За провини батьків”, “Гріх”. Вона, як прискіпливий психолог, розкриває глибину переживань і страждань малечі, зумовлених втратою родинних ідеалів, руйнацією сімейного гнізда.

Для дитини мати завжди є найближчою, найріднішою людиною, тому втрата її надзвичайно боляче відлунує в дитячих серцях. В історії української родини відомо чимало прикладів, коли жінки виховували нерідних дітей, даруючи їм тепло, ласку, турботу. Однак зазвичай побутують уявлення про мачуху як про злу й жорстоку істоту. Саме такий стереотип прищепила сирітці її бабуся, хоча зовсім не знала мачухи. Дитина переживає подвійне горе: з однієї сторони – смерть матері, з іншої страх перед мачухою. Героїня новели “Мачоха” так і не зважається

довіритися іншій жінці, таїть у собі біль втрати, печаль душі, не маючи розради й підтримки.

Для досліджуваного періоду характерним є посилення уваги до жінки-матері і як виховательки дітей, і як суспільної, громадської діячки. Усвідомлюючи, що відношення до жінки, а зокрема до жінки-матері, залежить від суспільних та культурних умов, К. Малицька підготувала об'ємну розвідку “Мати й дитина в поході сторіч” – своєрідну лекцію з історії педагогіки, в якій простежила роль жінки у громадському й сімейному житті від найдавніших часів до ХХ ст. Принагідно зазначимо, що наприкінці 1942 року УЦК прийняв рішення видавати додатки до “Вісника УЦК”, у кожному з яких мав на меті висвітлювати певне важливе питання. Так як у межах відділу культурної праці діяла головна жіноча секція, то багато випусків додатків присвячені жіночим питанням. У одному з них, в шостому числі від 1943 року, і вміщено підготовлений Костянтиною Іванівною матеріал про значення жінки-матері у різних народів від найдавніших часів.

Так як “обличчя народів у великій мірі залежить від того, які є їхні матері, в яких умовах приводять на світ своїх дітей, яку мають можливість впливати на їх виховання, а як виховують”, К. Малицька приурочує свою розвідку Дню матері, намагаючись привернути увагу суспільства до цього важливого аспекту виховного процесу, сподіваючись, що тема викличе зацікавлення й широкий резонанс [5, с. 1].

Ще від первісних часів, зазначає К. Малицька, основу існування суспільства забезпечувала винятково жінка-мати, і відтоді аж до сьогодні доля матері й дитини надзвичайно тісно пов'язані. Вона аналізує виховання дитини в часи матриархату й патріархату, родинних спілок, у давньому Китаї, Індії, Єгипті, народів Сирії, Вавилону, Персії. Торкається і гендерних питань – прикладами ілюструє, яке неоднозначне ставлення до народження хлопчиків і дівчаток побутувало в різні історичні часи. Для цього наводить приклад давньої китайської легенди про створення чоловіка з золота, жінки – зі шматка дерева; нагадує про давній китайський звичай не опікуватися дівчинкою три дні після народження. Гендерні мотиви спостерігаємо і при аналізі нею спартанської й афінської систем виховання. Проаналізувавши їхні позитивні й негативні сторони, авторка доходить висновку, що спартанська жінка користувалася ширшими, ніж афінська, правами – “вміли статися пожиточним та рівнорядним чинником в суспільстві” [5, с. 5]. Крім того, спартанки самі виховували власних дітей і в усій Греції славилися як найкращі годувальниці, цьому сприяла їхня хороша фізична підготовка.

Проаналізувавши роль жінки – виховательки дітей – у давньому суспільстві, в Афінах, Спарті, Римі, в Європі у ХІХ-ХХ ст., К. Малицька робить висновок, що “джерелом всякого поступу є виховання в родині, воно кладе перші основи моральних вартостей у душу дитини та її умового розвитку. Мати є тою, що засіває перші зерна знання в молоді серця” [5, с. 8]. Тому вона акцентує на тому великому значенні, яке мала мати для виховання в дітей моральності, духовності, доброчестя, любові до батьківщини в різні історичні епохи. Автор наголошує на непересічному значенні вірності жінки чоловікові, родині, відданості справі плекання дітей. Вона з любов'ю змальовує виховання дітей у давніх слов'ян, у Київській Русі. На прикладі княгині Ольги, княжни Романової, Марини Мазепи – матері гетьмана І. Мазепи доводить, що жіноцтво віддавна брало активну участь у церковних, громадських, політичних справах, виховуючи своїм прикладом майбутніх патріотів-державників.

Непересічне значення для формування особистості дитини, стверджує К. Малицька, має колискова пісня. Письменниця художньо змальовує своє переконавання в медитаційній новелі “Пісні”. В алегоричній формі авторкою представлено різні жанри пісні. У їхніх змаганнях перемагає пісня колискова. Ця перемога символізує найвищу святість материнства, як у Шевченка: “У нашій раї на землі нічого кращого немає, як тая мати молода з своїм дитятком малим”.

Персоніфікація пісенних жанрів (кожна пісня зображена у вигляді жінки, що носить відповідний до жанру пісні одяг), багатство художніх деталей сприяє емоційному впливу новели на читача. К. Малицька уже вкотре ставить емоційне начало вище раціонального, адже, виходячи лише з логіки, надзвичайно важко визначити, котра з пісень має право на перемогу. Адже в залежності від умов й обставин однаково важливі як бойова, так і весільна, маршова тощо пісня. Однак лише мамина колискова заспокоїла дитячий плач, і пісні самі схилили перед нею голову у знак шани.

Образ родинного вогнища, матері-берегині незримо присутній у всій творчості К. Малицької. Так, у дидактичному оповіданні про слонів письменниця зауважує, як піклується мама-слониха про своїх діток під час втомлюючих подорожей. Бджільник і мурашник вона ототожнює з великими дружніми родинами, у яких кожен знає свої обов'язки й добровільно їх виконує (“Гостина в муравлів”, “Сто тисяч місто”). В єдності родини – сила навіть найменшої комашки, стверджує письменниця і тут же проводить паралель: у єдності родини – сила кожного народу. Таким чином, твори К. Малицької про маму затркують і коло значущих національних проблем.

В уста матері письменниця вкладає роздуми як про найвищі чесноти, так і про ганебні речі, що їх кожна людина мусить уникати і з ними боротися. Наприклад, у новелі “Мати” найрідніша людина звертається до своєї дитини зі щирими переконливими словами: “Найтяжчим гріхом, за який нема ні тут, ні там прощення, є зрада. Він запродав своїх, запродав їх ворогам, як колись Юда Іскаріот видав за гроші Христа в руки фарисеїв. Так мусить гинути кожен зрадник.

Як твердо сказала мама ці слова! Яка страшна мусить бути зрада, коли вона, его добра мама, що любов'ю обгортає всіх людей, що кривди не дасть і звірину зробити, та его солодка матуся такий грізний засуд видала на отсего чоловіка”. Таким чином, К. Малицька пропагує переконання: аби виховати патріота, мати сама повинна бути свідомою свого виховного обов'язку, мати високу національну самосвідомість.

К. Малицькій вдається уникнути сухого моралізаторства, педантичності. Моральні настанови подані у формі довірливих бесід матері з дитиною, листа тощо. Так, в оповіданні “Лист мамі” жінка-мати звертається до сина з напутніми словами: “Так, я хочу, щоби ти став героєм, але не у великих ділах світової слави, а героєм щоденного життя – щоб завжди міг в собі побороти все дрібне, самолюбне, низьке, погане, а запроваляв волю і духа до всього сильного, гарного, чесного, розумного” [4, с. 446].

К. Малицька демонструє і негативний, часом навіть шкідливий вплив матері на виховання дитини. Сліпа, обмежена материнська любов часто наносить не виправну шкоду дитячій душі. Про це йдеться в низці оповідань, що зібрані у книзі педагогічних роздумів “Мами. Нариси із нашої домашньої педагогії”. Видані 1902 року у Львові, вони адресовані, в першу чергу, батькам як вихователям дитини. Педагогічні роздуми об'єднують ідейно-тематична спорідненість і характер конфлікту, що проходить через особливості формування світу дитини, і зображення виховного впливу матері. У шести замальовках К. Малицька переконливо доводить, що любить дитину – не сліпо потурати їй забаганкам, а пізнати прагнення й поривання її душі. У всьому оправдуючи своє чадо, наосліп критикуючи роботу вчителя, батьки тим самим приносять велику шкоду вихованню своїх же дітей. Така сліпа любов нездатна сприяти формуванню особистості, робить дітей безвольними, безхарактерними чи, навпаки, потурає розпеченості, всюдозволеності. Так, мати лає вчительку за те, що вона справедливо покарала її доньку Рифку (оповідання “Покарана”). Героїня оповідання “Сі син” потурає забаганкам сина, який не вчить уроків, грубо поводить з вихователями. Мати з оповідання “Дурна дитина” навмисне відмовляється посилати дочку до школи, применшуючи її здібності.

Обмежена материнська любов часто не бачить негатив-

них сторін особистості дитини, упускає час, коли ще можна викоринити недоліки, спричинені неправильним вихованням. Мати Зоні, малої кокетки, думає лише про вроду своєї дитини, забуваючи про її духовний світ ("В зелізниці"). Протиставлення зовнішньої краси й убогого внутрішнього світу – прийом, що об'єднує педагогічні роздуми К. Малицької. Так, у ліричному етюді "У лікаря" контрастно зображено двох мам. Одна – молода, красива, але цілком байдужа до дитини; інша не може похвалитися вродою, однак з якою щирою приязню веде вона розмову зі своїм сином! Образ матері інтерпретується на основі глибинного розуміння письменницею потреб дитячого світу. Ніякі матеріальні статки й іграшки не можуть замінити живого спілкування з матір'ю. Ніщо так не потрібно дитині, як щире довірливе мамине слово, мамині порада, турбота, співчуття.

Отже, у творчості К. Малицької знаходимо як науково об-

ґрунтовані й виспані на основі наукових даних думки стосовно ролі матері у вихованні дитини, так і художньо оформлені міркування, які через художні коди доносили новаторські педагогічні ідеї.

Соціальний та виховний стан сучасної родини, аналіз досвіду роботи загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, а також зміст підручників і посібників для вищої школи засвідчили необхідність використання родинновиховного досвіду К. Малицької. Його пропагування дасть можливість забезпечити вчителів, студентів широкими знаннями і навиками роботи з сім'ями.

Стаття не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Наступними напрямками наукових досліджень можуть стати художні твори К. Малицької – вірші, новели, оповідання – в яких розробляються питання родинного виховання.

Література і джерела

1. Збори "Ж. Г." і основане єї Кружка в Чернівцях // Буковина. – 1906. – 17 вересня. – С. 2-3.
2. К. М. Возьмім его на село! / Костянтина Малицька // Дзвінок. – 1903. – Ч. 13. – С. 209-211.
3. Куліш П. Виховання дітей / Пантелеймон Куліш // Правда. – 1868. – Ч. 11. – С. 100-101. – С. 100-101.
4. Малицька К. Лист від мами / Костянтина Малицька // Дзвінок. – 1908. – Ч. 24. – С. 446.
5. Малицька К. Мати й дитина в поході сторіч. Матеріали до "Дня Української Матері і Дитини" / Відділ культурної праці Українського Центрального комітету, Головна Жіноча Секція. Додаток до вісника УЦК, ч. 5/43, з дня 1/IV.1943 / Костянтина Малицька. – Краків-Львів : Видавець Український Центральний Комітет. – 15 с.
6. Малицька К. У свято матери / Костянтина Малицька // Нова Хата. – 1930. – Ч. 5. – С. 1-2.
7. Про жіночий рух. Реферат п. К. М. – Львів: Накладом видавництва Кружок українських дівчат, 1904. – 41 с.
8. Хроніка // Діло. – 1902. – Ч. 60.

В статтє освещены и систематизированы взгляды известной педагога, детской писательницы на факторы и перспективы развития семейного воспитания в Галиции в конце XIX – начале XX в. Доказано, что в основе наработок автора лежит стремление теоретически осмыслить основы семейного воспитания, его роли в формировании личности. Истоки взглядов на семью берут начало с незапамятных времен и доходят до нас через фольклор, традиции, христианскую религию и т.д.

Ключевые слова: Константина Малицкая, семейное воспитание, семья, мать, ребенок.

The article highlights and systematized views known educator, children's writer on the factors and prospects of development of family education in Galicia in the late XIX – early XX century. It is proved that the basis of developments author endeavour theoretically foundations of family education and its role in shaping personality. The origins of views on the family originated from time immemorial, and come to us through folklore and traditions, the Christian religion and so on.

Key words: Kostiantyna Malytska, family education, family, mother, child.

УДК 37(477.87) «19» : 070

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНИХ ТОВАРИСТВ ЗАКАРПАТТЯ НА СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК СИСТЕМИ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ в п. п. XX ст.

Ваколя Зоряна Михайлівна
м.Ужгород

У науковій статті аналізується проблема періодики в змісті професійної спрямованості педагогічних товариств Закарпаття, які діяли в п. п. XX ст. Автор доводить, що формування системи педагогічної преси є одним із найефективніших складових інтеграції галузевих фахівців, до якої були залучені як функціонери, так і педагоги різних ланок освіти. Значну допоміжну роль у цьому процесі виконували громадські, особливо професійні, організації, які покликані не тільки акумулювати необхідні ресурси для вирішення першочергових завдань у системі освіти й виховання, а й спрямовувати й контролювати їх реалізацію. Отже, створення мережі фахових періодичних видань пов'язане з діяльністю цілої низки

педагогічних товариств, які проводили активну роботу в першій половині XX століття.

Ключові слова: Закарпаття, періодичні видання, педагогічна періодика, педагогічні товариства, редакція, проблема виховання.

Актуальність дослідження формується проблемним зв'язком між організацією педагогічної діяльності та її багатогранністю. Проблема фахової періодики є однією із складових професійної роботи педагогів і актуальною для сучасного розуміння цілеспрямованості державної політики в галузі освіти. Її зміст і професійна спрямованість сприяють чіткому виконанню